чого традиційно є одержання прибутку. Водночас важливо враховувати, що фінансовий потенціал визначається можливостями ефективного залучення та використання ресурсів під впливом об'єктивних (ринок, законодавство в країні) і суб'єктивних чинників, де вирішальну роль відіграють знання та навички фінансових менеджерів у виборі оптимальних інструментів фінансування. Враховуючи те, що кожне підприємство орієнтоване на перспективу, формування та реалізація потенціалу забезпечує досягнення стратегічних і тактичних цілей, формуючи структуру капіталу. Реалізація потенціалу завжди пов'язана з ризиком, що впливає на фінансову рівновагу: формування ресурсів визначає співвідношення власного і позикового капіталу, а їх використання – результативність діяльності суб'єкта господарювання в умовах ринкового середовища та різних ризиків, що формує потенціал для продовження досліджень у цьому напрямі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ареф'єва О., Долженко Д. Теоретичне підґрунтя формування економічного потенціалу підприємства в умовах посилення транспарентності розвиткових процесів. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Економіка»*. 2024. Вип. 18(36). URL: https://doi.org/10.33296/2707-0654-18(36)-06

2. Гайбура Ю. А. Фінансово-економічний потенціал підприємства: сутність і значення в умовах негативних впливів. *Podilian bulletin agriculture engineering economics*. 2025. № 47. С. 166–170.

3. Костевич О. Д. Фінансовий потенціал підприємств легкої промисловості в Україні. *Легка промисловість*. 2010. № 3. С. 27–30.

4. Куліш Г. П., Чепка В. В. Фінансовий потенціал підприємства та його роль в умовах нестабільності економіки. *Статистика України*. 2017. № 1. С. 29–35.

5. Нагорнюк О. В. Класифікація видів фінансового потенціалу підприємства. *Інтелект XXI*. 2018. № 1. С. 104–109.

6. Швиданенко О., Швиданенко В. Фінансовий потенціал компанії: сутність, форми прояву та управління в умовах зростаючої нестабільності та невизначеності. *Економіка та суспільство*. 2025. № 71. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-78

УДК 336.71:330

Волкова Н. І.

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи ДонНУ імені Василя Стуса

Рудик М. В.

здобувач вищої освіти ОП «Фінанси, банківська справа та страхування» ДонНУ імені Василя Стуса

РОЛЬ НБУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ КРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Вступ. Фінансова стабільність банківської системи є одним із факторів повноцінного та ефективного функціонування економіки та її гарантом стабільності

і безпеки загалом. У реаліях сьогодення, відстоюючи свої права на незалежність перед країною-агресором, це питання є доволі затребуваним та нагальним. Через воєнні виклики, зовнішньополітичні неузгодженості та ризиків перед Національним банком України постає новий горизонт роботи для укріплення та покращення своєї позиції на ринку.

Мета роботи – дослідити роль НБУ в забезпеченні фінансової стабільності банківської системи України.

Основна частина. Фінансова стабільність банківської системи – одна з умов стійкого, дієздатного вигляду економіки та її безпеки. Стабільність роботи банківської системи – це стан, за якого відбувається протидія ризикам і непередбачуваним ситуаціям та мінімізація їх впливу на стан економіки і запобігання подібному в майбутньому. Внаслідок воєнних дій економічне зростання сповільнило свій зріст. Фінансова стійкість підтримується завдяки допомозі міжнародних партнерів, що дає можливість закривати дефіцити зовнішніх рахунків, бюджету та валютного ринку. Тому стійкість та прогнозованість фінансування потреб України в найближчому майбутньому буде залежати від нових позик партнерів. До того ж на внутрішніх просторах спостерігається зниження рівня інфляції, однак для її наближення до запланованої цілі відсоткові ставки залишатимуться на доволі високому рівні, що допоможе утримати інтерес до гривневих заощаджень. Через дефіцит бюджету державний і валовий зовнішній борги у співвідношенні до ВВП є доволі великими. Тому, якщо говорити про макроекономічні ризики загалом, під час війни вони не змінились і залишаються у доволі негативному, помірно спадаючому стані.

Чинники достатності капіталу та ліквідності відіграють велику роль для ефективного та стабільного забезпечення фінансової стабільності банківської системи. Достатність капіталу є більш значущим показником серед обов'язкових нормативів капітальної бази банків. Нормативи достатності капіталу 1 рівня та основного капіталу 1 рівня удвічі більші за необхідні. Навіть попри те, що в останні квартали банки доповнювали капітал прибутками, достатність капіталу залишається недостатньою. Із 2025 р. НБУ ввів стрес-тестування для оцінки стійкості банківської системи. Загалом це тестування складалось за звичайною процедурою, з оцінки якості активів та вибору найбільших банків (21 банк), які мають 90 % активів сектору. Ця оцінка підтвердила вчергове, що основна маса банків коректно оцінюють рівень кредитного ризику за пруденційними вимогами. Однак 9 банків, які мають 18 % сектору, схильні до порушення вимог, тому НБУ встановив для них підвищений рівень достатності капіталу. Із них 2 банки державні з часткою 12 %, потребують капіталу лише у несприятливій ситуації. Потреба становить 5 %, що в чотири рази менше, ніж за результатами проведення стійкості у 2021 р. Також НБУ встановив програми капіталізації банків, яким встановлено підвищені рівні нормативів. Ці банки передбачили кілька заходів із реструктуризації балансів, завдяки чому зменшиться їх вразливість до ризиків. Фактичний запас капіталу банки застосовують для кредитування та формування буферів, які планує НБУ впровадити у 2027 р. Також буде змінена вимога до достатності капіталу у розмірі 8 % за наявних 10 %, у тому числі капіталу 1 рівня до 6 % і основного капіталу 1 рівня до 4,5 % за європейськими стандартами [1].

Перейдемо до аналізу ризику ліквідності. Банки утримують достатній запас ліквідності понад допустимі вимоги. Середній норматив короткострокової ліквід-

ності LCR у валютах перевищує більш ніж утричі мінімальне значення. Середній норматив довгострокової ліквідності NSFR – удвічі перевищує допустимий. Практичний запас ліквідності мають майже усі банки. Значення LCR менше ніж 200 % мають банки, на які припадає приблизно 4 частини активів. У ІІІ-кварталі 2025 р. в опитуванні про умови кредитування більшість банків відповіли, що очікують на послаблення ризику ліквідності [2]. Відповідно з'явилися ознаки нормалізації гривневої ліквідності, що спричинить повернення її значень довоєнного періоду. Об'єм високоякісних ліквідних активів у банків зменшився з початку 2025 р., а їх частка скоротилася до 34 %, що є нижчим, ніж у довоєнний період. Обсяг високоякісних ліквідних активів в іноземній валюті разом із часткою також зменшились, порівняно з останнім кварталом 2024 р. Загалом клієнтські вклади становлять понад 90 % зобов'язань та залишаються основою фондування банків. Темпи збільшення клієнтських коштів у банках зменшилась, однак кошти всього населення у валютах за рік збільшилась на 15 %. Це найнижчі показники під час повномасштабної війни. Річні нарощення гривневих вкладень бізнесу сповільнилися і наприкінці жовтня сягали 15 %. Волатильність цих коштів значною мірою є вища, ніж у 2024 р., порівняно з 2025 р. Загалом теперішній запас високоякісних ліквідних активів надає можливість банкам збільшити кредитний портфель приблизно на 580 млрд грн, що прирівнюється до 70 %. Попри це, потенціал нерівномірний і становить різні частки. Для державних банків це 70 % (або 270 млрд грн), для іноземних та приватних – 125 % та 35 % відповідно. Низка строкових гривневих вкладів населення утрималася стабільною на рівні 34 %. Частка валютизації зобов'язань банків помірно зменшується, тому що збільшення коштів у іноземній валюті поступово меншає, порівняно з гривневими. Банки сподіваються на майбутню девалютизацію балансів, однак незважаючи на всі негаразди, банки вперше у 2025 р. подали до НБУ звіти з ILLAP. Інакше кажучи, це самоаналіз банками свого стану ліквідності. З одного боку, це нововведення вкотре підтвердило наявність ліквідних запасів, що дає можливість бути готовими до викликів ринку; а з іншого – це допомогло виявити розбіжності в підходах до оцінки рівня ліквідності між банками [3].

Висновки. Отже, за підсумками дослідження можливо ствердити вагому роль Національного банку України у забезпеченні фінансової стабільності банківської системи під час воєнної агресії зі сторони країни-агресора завдяки низці інструментів – аналізу ринків та комунікації з учасниками ринку, що засвідчує активну позицію регулюючого органу у допомозі стійкості банківської системи. До того ж оновлення стратегії, орієнтованої на протистояння новим викликам та підтримування стабільності, засвідчує про стратегічне бачення майбутніх ситуацій та відновлення економіки країни центральним банком.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт про фінансову стабільність 2025 р. *Національний банк України*. 2025. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2025-roku (дата звернення: 21.04.2026).

2. Опитування про умови банківського кредитування. *Національний банк України*. 2025. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/opituvannya-pro-umovi-bankivskogo-kredituvannya-iii-kvartal-2025-roku (дата звернення: 21.04.2026).

3. Національний банк України: офіційний сайт. URL: https://bank.gov.ua/ (дата звернення: 18.04.2026).

УДК 336.64:338.1:355.01(477)

Юрчишена Л. В.
д-р екон. наук, доцент, завідувач кафедри фінансів і банківської справи ДонНУ імені Василя Стуса
Тарнаруцька В. В.
здобувачка вищої освіти ОС «Магістр» ОП «Фінанси, банківська справа та страхування» ДонНУ імені Василя Стуса

МАКРОЕКОНОМІЧНІ УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Вступ. Функціонування підприємств України в сучасних умовах відбувається під впливом макроекономічних змін, зумовлених воєнною нестабільністю, інфляційними процесами, скороченням попиту та зростанням економічних ризиків. За таких обставин макроекономічне середовище суттєво впливає на результати діяльності підприємств, їх фінансові можливості та рівень фінансової стійкості.

Мета роботи. Метою роботи є дослідження впливу макроекономічних умов воєнної нестабільності на функціонування підприємств України.

Основна частина. У період воєнної нестабільності умови функціонування підприємств України суттєво ускладнюються під впливом змін у макроекономічному середовищі. Такі зміни позначаються на результатах господарської діяльності, рівні витрат, фінансових можливостях суб'єктів господарювання та їх здатності зберігати фінансову стійкість в умовах підвищеної економічної невизначеності.

У 2020–2021 рр. інфляційний тиск був відносно помірним: річний індекс споживчих цін становив 5 % та 10 % відповідно. Проте у 2022 р. інфляція різко зросла до 26,6 %, що істотно підвищило витрати підприємств та ускладнило бюджетування. У 2023 р. спостерігалося її уповільнення до 5,1 %, однак у 2024 р. інфляція знову зросла до 12 %. Водночас у 2025 р. показник знизився до 8 %, що свідчить про певне послаблення інфляційного тиску, хоча його рівень все ще залишається відчутним для діяльності підприємств (рис. 1).

У 2020–2025 рр. в Україні загалом спостерігалася тенденція до зростання середньорічного офіційного курсу долара США, тобто до послаблення гривні. У 2020 р. показник становив 28,3 грн/дол., а у 2021 р. незначно знизився до 27,3 грн/дол., що вказує на тимчасове відносне зміцнення національної валюти. Проте вже у 2022 р. курс різко зріс до 36,6 грн/дол., тобто одразу на 9,3 грн, порівняно з попереднім роком, що було зумовлено повномасштабною війною, посиленням макроекономічної нестабільності та зростанням валютних ризиків (рис. 2).

У 2023–2025 рр. тенденція до зростання курсу зберігалася: у 2023 р. середньорічний курс становив 38,0 грн/дол., у 2024 р. – 42,0 грн/дол., а у 2025 р. – 42,4 грн/дол. Загалом за досліджуваний період курс долара зріс на 14,1 грн, або майже на 49,8 %, що свідчить про посилення валютного ризику для підприємств. Це підвищує їх витрати, ускладнює фінансове планування та негативно впливає на прибутковість.